

UNA BIOGRAFIA DE
JERONI PAU
EN UN MANUSCRIT DE LA
BIBLIOTECA UNIVERSITÀRIA
DE BARCELONA

Marc Mayer

El manuscrit número 425 de la Biblioteca Universitària de Barcelona és un volum miscel·lani factici format amb seguretat en el canvi dels segles XVIII i XIX. Conté un nombre molt considerable d'elements dels segles XVII i XVIII, potser àdhuc dels primers anys del XIX, que han estat ben catalogats per F. Miquel Rosell al seu inventari¹ on, amb la lletra de l'ordenació interior del manuscrit, indica: "*Hieronimi Pauli, [canonici Barcinonensis], vita, incerti aucthoris*", sense cap altre tipus de precisió o de valoració. El fet que les biografies de Jeroni Pau no siguin gens comunes ens ha portat a analitzar acuradament aquest exemplar i a transcriure'n el text que oferim ací en apèndix.

Cal, doncs, primerament procedir a una descripció i datació com més exacta es pugui d'aquesta biografia en el seu suport actual i a continuació intentarem de situar-la en el context dels altres elements d'informació que posseïm sobre Jeroni Pau².

¹ F. MIQUEL ROSELL, *Inventario General de Manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona (=IGMBUB)*, vol. I, Madrid, 1958, pp. 528-531, dóna al manuscrit el títol general de *Miscelánea Histórica*.

² Sobre Jeroni Pau, a més a més de les biografies més avall esmentades, pot consultar-se: A. ERA, "Il giureconsulto catalano Gironi Pau a la sua Practica Cancellariae Apostolica", *Studi in onore di Carlo Calisse*, Milà, 1939, pp. 369-402, amb una bibliografia prou completa. Cal afegir-hi entre altres, J. M. CASAS HOMS, "*Barcino*" de *Jeroni Pau. Història de Barcelona fins al segle XV*, Barcelona, 1957; J. RUBIÓ, "Literatura Catalana" a *Historia General de las Literaturas Hispánicas*, vol. III, Barcelona, 1968, reimpr., pp. 882-883 i 930; J. M. MADURELL-J. RUBIÓ, *Documentos para la historia de la imprenta y la librería en Barcelona (1474-1533)*, Barcelona, 1955, pp. 27 i 61-62; J. RUBIÓ, "Humanisme i Renaixement", *VIII Congreso de Historia*

El text que ens ocupa és un full plegat de forma quadrada (de 20,5 per 20,5 cm) que ocupa el lloc de foli 155 dins la foliació general del manuscrit constituït per 260 folis relligats en pergami³.

Pel que fa a la procedència d'aquest manuscrit, malgrat que l'inventari de Miquell Rosell no ho indiqui, podem deduir que es tracta del convent de sant Josep del Carme Descalç de Barcelona⁴, el fons bibliogràfic del qual, com el dels altres convents de Barcelona, ingressà a la Biblioteca Provincial antecessora directa de la Biblioteca Universitària de Barcelona, el 1835 en virtut de la desamortització⁵. La raó per la qual podem donar aquesta procedència com a segura és la presència de documents que formen part d'aquest volum que tracten explícitament d'afers d'aquest convent⁶. Podem afegir a més la identificació en algun d'ells de la lletra de fra Josep de la Verge que en fou bibliotecari al tombant del segle XVIII i encara fou conegut per

de la Corona de Aragó (1967), València, 1973, vol. III, 2, p. 34; A. RUBIÓ I LLUCH, "Joan I humanista i el primer període de l'humanisme català", *Estudis Universitaris Catalans* 10 (1917-1918), pp. 1-117, vegeu especialment pp. 39 i 102-104; M. MENÉNDEZ PELAYO, *Historia de la poesía castellana*, vol. II, Madrid, 1914, *Obras Completas*, vol. V, pp. 266-267; M. DE RIQUER, *Historia de la Literatura catalana*, vol. III, Barcelona, 1964, pp. 353-354; A. M. BADIA MARGARIT, "Regles d'esquivar vocables o mots grossers o pagesívols: unas normas del siglo XV sobre la pureza de la lengua catalana", *Bol. Real Acad. Buenas Letras de Barcelona* 23 (1950), pp. 137-152, 24 (1951-1952), pp. 83-116, 25 (1953), pp. 145-163; E. DURAN, s. u. "Pau, Jeroni", *Gran Enciclopèdia Catalana*, vol. 11, Barcelona, 1978, pp. 375-376; J. AMADOR DE LOS RÍOS, *Historia crítica de la literatura española*, vol. VI, Madrid, 1865, pp. 411-415.

³ El manuscrit 425 conté, a més a més, entre els folis 118 i 119, un imprès de 31 pàgines: F. RABASSA ET MORLIUS, *Dissertatio physiologicopathologica ac therapeuticæ, de corporis humani functionibus voluntariis in statu sano et morbo consideratis*, s. II, s. I, s. a., atribuït per F. Miquel Rosell (*IGMBUB* I, p. 528 n. 1) a 1750. Les dimensions exteriors d'aquest manuscrit són: 22,8 x 17 cm i les interiors: 21,5 x 16 cm. Porta les signatures antigues 18-5-1; 8-5-167; X-8-9; E-VIII, i molt esborrada a la tapa però encara visible al lloc, O. 369, signatura típica del convent de sant Josep, el catàleg de llibres del qual conté el manuscrit 1359 de la Biblioteca Universitària de Barcelona.

⁴ Sobre aquest convent, vegeu C. BARRAQUER ROVIRALTA, *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*, vol. I, Barcelona, 1915, pàgines 363-368; vol. II, pp. 550-563; vol. IV, pp. 522-523, i sobre la biblioteca J. ARNALL, "Los manuscritos e incunables del convento de Carmelitas descalzas de San José existentes en la Biblioteca Universitaria de Barcelona", *Monte Carmelo* 85 (1977), pp. 229-300, especialment a la p. 268 per al que ens ocupa. Vegeu a més a més sobre alguns manuscrits, M. MAYER, "Manuscritos de tema numismático de la Biblioteca Universitaria de Barcelona", *Numisma* 138-143 (1976) pp. 325-335.

⁵ Una breu història dels fons de la Biblioteca Universitària de Barcelona es pot consultar a *IGMBUB* I, pp. XV-XXXII. A punt per a impremta està també un estudi de R. Guilleumas, el manuscrit del qual hem tingut a les mans.

⁶ Notablement els continguts als folis 25-28, c de l'ordenació interior del manuscrit 425; folis 45-48, corresponents a f; folis 50-52 a h; folis 56-62, i de l'ordenació molt especialment el foli 62 amb els comptes de la cera de l'església de Sant Josep; folis 156-160 corresponents a n; folis 166-171 a v; folis 191-212 a u; i finalment folis 218-229 a x.

Jaume Villanueva al seu *Viaje* l'any 1805⁷. Cal dir també que fonamentem aquesta identificació en una nota datada el 1804, continguda al manuscrit número 559 de la Biblioteca Universitària de Barcelona, que presenta un text suficientment extens d'aquest erudit carmelità descalç⁸.

Hem parlat ja de la formació del manuscrit 425, i de la seva procedència. Cal intentar, doncs, de treure les precisions possibles d'aquest full contenint la biografia del canonge barceloní.

Creiem que per a la seva datació hi ha dos criteris definitoris. Un d'ells ve donat per la paleografia i l'altre per la datació del paper en la mesura que sigui possible. La datació paleogràfica⁹ pot ésser portada sens dubte fins a la segona meitat i àdhuc a l'últim terç del segle XVII i el paper coincideix pel que hem pogut esbrinar amb aquest període. Si hem de creure Briquet, el tipus de filigrana que porta és de l'anomenat "trois cercles" —es tracta en el nostre cas de tres cercles superposats verticalment coronats d'una creu amb una marca poc definida al mig¹⁰; i tindria pels exemplars semblants al nostre una procedència genovesa; l'autor francès en dóna un exemple de Perpinyà de 1639¹¹. Oriol Valls i Subira, centrat en els papers a Catalunya, ens permet de confirmar aquesta primera definició cronològica en indicar que es tracta d'una filigrana italiana que circula en papers a Catalunya entre 1628-1737 amb abundoses mostres del segle XVII¹². Pel que fa al paper, doncs, les precisions són concordants i coincideixen per altra banda amb la datació paleogràfica. Ens trobem així amb un text probablement escrit a l'entorn de la meitat del segle XVII sobre paper italià, possiblement genovès.

⁷ J. VILLANUEVA, *Viaje Literario a las Iglesias de España*, vol. XVIII, Madrid, 1851, p. 211. Sobre el P. Josep de la Verge vegeu: J. ARNALL, "La biblioteca del convento de S. José de Barcelona C. D.", *Monte Carmelo* 85 (1977), pp. 73-108, especialment a la pàgina 92.

⁸ *IGMBUB* II, Madrid, 1958, pp. 80-82; el manuscrit és del 1438 i porta el títol a l'inventari de F. Miquel, "*Opúsculos religiosos*, en catalán", el teixell indica, però, *San Pedro Pascual, Opúsculos varios*. Al foli 191 del manuscrit 425, que ens ocupa, es troba la anotació coincident amb la del foli 7 del manuscrit 559 que ens ha permès la identificació.

⁹ Tant el paper, molt més blanc, com la lletra són únics en el manuscrit 425 que estudiem. Cal de tota manera assenyalar al foli 49 una lletra semblant, no de la mateixa mà, que dóna la notícia del martiri de Fr. Dionisius a Natiuitate (Petrus Bertelot) i de Fr. Redemptus a Cruce, esdevingut l'any 1638.

¹⁰ Cal dir que no hem trobat la forma exacta reproduïda en cap repertori, però les recollides són tanmateix prou semblants per què poguem fer aquestes deduccions.

¹¹ C. M. BRIQUET, *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, Amsterdam, 1968 (reimpr. de l'edició de 1907 amb material suplementari), vol. I, pp. 217-218 i especialment vol. III, números 3245-3250, particularment el 3246.

¹² O. VALLS SUBIRÀ, *El papel y sus filigranas en Catalunya. Paper and Watermarks in Catalonia*, Amsterdam, 1970, *Monumenta Chartae Papyraceae historiam illustrantia*, vol. XII, cf. especialment les pp. 378-379 i les làmines 198-199.

Manca, tanmateix, una darrera aproximació, aquesta vegada al contingut del text. Coneixem molt poques biografies de Jeroni Pau¹³, la primera d'elles llatina i contemporània a la seva vida i redactada pel seu propi cosí, el notari i arxiver Pere Miquel Carbonell dintre del seu tractat *De viris illustribus Catalanis suae tempestatis libellus* compostat a imitació del *De viris illustribus* de Bartolomeo Fazio¹⁴ Jeroni Pau visqué entre c. 1440 i 1497, i el seu cosí entre 1434 i 1517¹⁵. L'obra, pel que es desprèn de la introducció, fou escrita poc després de la mort de Jeroni Pau i amb materials aplegats per ell. Cal remarcar la data de naixement: c. 1458.

La segona en importància de les biografies, castellana, és, potser, la continguda al famós diccionari d'escriptors catalans de Fèlix Torres Amat. Cal dir d'aquesta última que és molt inexacta i confon la biografia de Jeroni Pau fent-lo nét del seu pare Jaume Pau i fill d'un altre Jeroni Pau, la qual cosa es pot comprovar molt fàcilment llegint les dues biografies contingudes també a l'obra de P. M. Carbonell abans esmentada¹⁶. De l'autor de la que donem notícia no en sabem res i la indicació *incertus auctor* és, malhaura-

¹³ Un inventari complet d'aquests documents i estudis biogràfics, a excepció dels posteriors a 1939 que hem recollit parcialment a la nota 2, es pot trobar al treball d'A. ERA, "El gireconsulto...", pp. 369-402, especialment les pàgines 373-374.

¹⁴ Sobre aquest tractat biogràfic i els seus orígens immediats, vegeu la pròpia introducció del *libellus*: "Posteaquam a Bartholomeo Fascio Genuense oratore maximo de viris illustribus Italiae quedam commemorata fueri decebit igitur Catalanos aetatis nostrae viros utique illustres mihi eorum asseclae et conterraneas peropportune enumerare. Quoniam tantorum Catalanorum ingenio et sapientia praestantissimorum praeclara mihi palam uideatur quorum quedam ex fragmentis contribuli meo Hieronymi Pauli jurisconsulti excerpta quedam etiam a me aggregata fuerunt. Si qui in dies occurrerint aut nouites postea phama excellent his si uita superfuerit adjicentur. Nunc autem ad rem uenio", segons l'edició de Manuel de Bofarull al vol. II dels *Opúsculos inéditos del cronista catalán Pedro Miguel Carbonell*, vol. XXVIII de la *Colección de Documentos Inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, Barcelona, 1865, pp. 237-238; l'original està contingut al manuscrit 69 de l'Arxiu Capítular de Girona, cf. M. A. ADROHER BEN, "Estudios sobre el manuscrito Petri Michaelis Carbonelli adversaria 1492 del Archivo Capítular de Gerona", *Anuario del Instituto de Estudios Gerundenses* 11 (1956-1957), pp. 109-162; J. MASSÓ I TORRENTS, *Repertori de l'antiga Literatura Catalana. La poesia*, vol. I, Barcelona, 1932, pp. 36-37. Sobre les possibles altres fonts d'inspiració de P. Miquel Carbonell, cf. J. M. CASAS HOMS, "Barcino" de Jeroni Pau... pp. 7-8. Vegeu a més sobre les intencions de Jeroni Pau, J. AMADOR DE LOS RÍOS, *Historia crítica...*, vol. VI, pp. 411-415.

¹⁵ Sobre P. Miquel Carbonell vegeu la biografia continguda a M. DE BOFARULL, *Opúsculos...*, vol. I, ACA, CODOIN XXVII, Barcelona, 1864, pp. 1-117, i també J. RUBIO, "Els autors clàssics a la biblioteca de Pere Miquel Carbonell, fins l'any 1484", *Miscel·lània Crexells*, Barcelona, 1929, pp. 205-222; ID., "Un bibliòfil català del segle XV: En Pere Miquel Carbonell" a *La cultura catalana del Renaixement a la decadència*, Barcelona, 1964, pp. 79-89 (reproducció amb correccions i afegits de l'article publicat a la *Revista de Catalunya* 6 (1926), pp. 136-142); ID., *De l'Edat Mitjana al Renaixement. Figures Literàries de Catalunya i València*, Barcelona, 1948, pp. 133-139; G. CIROT, *Les histoires générales d'Espagne entre Alphonse X et Philippe II (1284-1556)*, París-Burdeos, 1904, pp. 61-63.

¹⁶ F. TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico*

dament, ara per ara correcta. Per altra banda sembla clar pel mateix títol de la biografia que no es tracta de l'original, que fou possiblement molt poc posterior a la seva mort, sinó d'una còpia sense que tampoc en aquest cas poguem dir res del manuscrit o potser fins i tot imprès, desconeguts en qualsevol cas fins ara per als que han tractat el tema, el qual serví com a model per al text que ara transcrivim. Podem conjecturar de tota manera que es podria tractar d'una *vita* manuscrita, potser dins d'un recull de biografies que no podem identificar, que fou copiada precisament per la qualitat de barceloní de Jeroni Pau i com a tal curiositat anà a raure a la biblioteca de sant Josep de Barcelona.

No és ací el lloc ni el moment de tractar de la biografia de Jeroni Pau que requereix com la seva obra un estudi molt més extens, només hem volgut presentar en aquestes planes un nou element a tenir en compte a l'hora d'emprendre aquest estudi, que pel que hem pogut veure aporta novetats considerables que permetran en un futur dur endavant noves recerques documentals.

HIERONYMI PAULI VITA INCERTI AUTHORIS

Hieronymus Paulus Canonicus Ecclesia Barcinonae et Jureconsultus clarissimus fuit, ut ex sua Barcinone : Jacobo etiam Jureconsulto patre, et Elisabetha e familia Collina Matre patria Barcinone natus, Ioanne II. Aragonum Rege regnante, qui cum virtute et patris voluntate Jurisprudentiam professus est, et apud Montem Pesulanum Bononiam et Perusij universitatibus celeberrimis et sub Francisco Aretino, Barbatia et Baldo Novello Jureconsultis clarissimis et doctissimis meruit et sub eodem Ioanne II. cui in grauioribus consulendo affuit Barcinone patrocinandi officium exercuit ob eius singularem sapientiam et auctoritatem sub Alexandro VI. P. M. cuius cubicularius fuit, Roma praefuit in Cancellariam Apostolicam et Literarum Apostolicarum vicecorrector fuit. Scripsit provinciale Ecclesiarum cum practica Cancellariae Apostolicae, quod auctoritate Apostolica Rmus. Card. Zabarella in Clementin. II. affirmat fuisse approbatum. Insuper et Librum de fluminibus et montibus totius Hispaniae miro artificio conscripsit. Demum libellum qui inscribitur Barcino Marco Pompilio C. Romano charissimo amico dicavit. Scripsit postremo quamplura epigrammata, quae nunc scripta circumferuntur elegantissima quem post totam tantisque perpetuos Labores Barcinonem redientem invida mors rapuit 22. Martij 1497 Regnantibus Ferdinando Joannis II. filio, et Elisabetha conjugue Regibus Hispaniae.

de escritores catalanes, Barcelona, 1836 (facsimil 1973), p. 472. Cf. M. DE BOFARULL, *Opúsculos...* II, ACA, *CODOIN* XXVIII, pp. 240-241 i 243-244 respectivament. Més complicada encara és la referència de la *Biografia eclesiástica completa*, dirigida por B. S. CASTELLANO DE LOSADA, vol. XVI, Madrid, 1863, s. u. "Pau ó Paulo Gerónimo", p. 972, on apareixen els dos Jeroni Pau diferenciats d'acord amb la informació de Torres Amat. Cf. demás A. ERA, "El giureconsulto...", pp. 370-371.

APENDIX

Vida de Jeroni Pau segons Pere Miquel Carbonell, *De viris illustribus Catalanis suae tempestatis libellus* (ACA, CODOIN XXVIII, pàgines 243-244).

HIERONYMUS PAULUS

Jacobo quem diximus Paulo successit eius filius Hyeronymus Paulus jureconsultus impresentiarum vitam agens latinis ac graecis litteris praeditus qui in hoc numero non in postremis censetur Rerum anti-quarum studiosus et doctus nec non studiis humanitatis deditus est. A poetarum quoque studio non abhorrens¹ Cosmographiae studiosus summopere. Epigrammatum historiarumque libellum haud sane ineleganti stylo edidit epistolas que alteram scilicet de Hispaniarum viris illustribus alteram de nomine et et origine catalanorum et quamplurimas alias epistolas in honore habitas Libellos etiam de fluminibus et montibus utriusque Hesperiae opus et elegans et perutile adhuc adulescens composuit. Tandem Romam urbem petere non desiit ubi Reverendissimi d. Roderici cognomento Boria Cardinalis Valentinensis XVII annis vel circiter familiaris continuusque commensalis extitit. Et ipso Roderico hoc anno salutis MCCCCLXXXII in cathedra Piscatoris sedente Hieronymus quem praediximus quadam aegrotatione percussus ad suam matrem Barcinonem remeavit veruntamen Romae vitam agens situs Urbis Barcinonis aliarum Urbium et opidorum Cataloniae diligentissimus inquisitor fuit sic quod de ipso situ librum unum elegantissime edidit.

¹ Dicimus abhorreo ab hac re ac si diceremus per quam alienus sum ab hac re nam semper in eius-modi significatione ablativum exquerit: teste Torrelio nostro fol. XVIII p. I.

Quod de studiis poetarum deditus est et elegantius dicitur in ablativo scilicet á studio quam si diceret studium humanitatis non abhorrens.